

“Sumqayıt və Bakı hadisələri Azərbaycan xalqına qarşı mərkəzin və ekstremist erməni dairələrinin törətdiyi təxribat idi”

□ **Beşinci çağırış Milli Məclisin deputatı, tarixçi alim Musa Qasımlı bildirib ki, əslində, Ermənistan rəhbərliyinə geniş anti-Azərbaycan kampaniyasına başlamaq və Azərbaycana qarşı təcavüzkarlıq siyasətinə bəraət qazandırmaq üçün vasitə kimi lazım olan Sumqayıt hadisəsi əvvəlcədən müəyyən erməni qrupları tərəfindən hazırlanmışdı.**

Musa Qasımlı qeyd edib ki, 1988-ci il fevralın 26-28-də Sumqayıtda baş verən hadisələrin istintaq materiallarından hücum edənlərin artıq qabaqcadan müəyyən edilmiş mənzilləri seçdikləri aydın olur. Öldürülən ermənilər erməni təşkilatlarına pul ödəməyən şəxslər idi: “Onların siyahılarının əvvəlcədən hazırlandığını deyən tarixçi alim bildirib ki, hadisələrdə şəhərin qeyri-yerli əhalisindən ibarət olan cinayətkar elementlər iştirak etmişdilər. İğtişaşlar nəticəsində 32 nəfər həlak olub. Onların 24-ü erməni, 5-i azərbaycanlı, qalanları isə digər xalqların nümayəndələri idi. Bununla belə, Sumqayıt hadisələrində bir çox azərbaycanlı erməniləri mənzillərində gizlədərək ölümdən xilas etdi. Hadisənin təşkilatçılarından biri ermənilərin qətli və erməni qadınlarının zorlanması bilavasitə iştirak edən milliyətçə erməni olan Eduard Qriqoryan idi. O, həmin iğtişaşlara qədər cinayət əməlləri üstündə bir neçə dəfə həbsxanada yatmışdı”.

M.Qasımlı əlavə edib ki, Sumqayıt hadisəsi Sovet İttifaqı Kommunist Partiyasının Mərkəzi Komitəsinin



Siyasi Bürosunun 1988-ci il 29 fevral tarixli iclasında müzakirə edilib: “İclasa sədrlik edən M.Qorbaçov Yerevanda vərəqələrin yayıldığını diqqətə çatdırıb. Həmin vərəqələrdə ermənilərdən mitinq etməyi dayandıрмаq, silaha sarılmaq və türklərə qarşı hücumu keçmək çağırışları edilirdi. Yerevanda ordu qərargahına atəş açılmış, güllə qərargah rəisinin otağının pəncərəsinə dəymişdi. M.Qorbaçov onları ekstremist adlandıraraq bildirdi ki, mitinqlərdə bütün

çıxışlarda əsas mövzu Qarabağ və onun Ermənistana birləşdirilməsidir. Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin də kökləri etnik amilin üstünlüyündə deyil, Ermənistanın Azərbaycana qarşı əsassız ərazi iddialarında idi. Uzun illər boyu anti-Azərbaycan, anti-türk xətti Ermənistanda rəsmi dövlət siyasəti səviyyəsinə qaldırıl-

mışdı. M.Qorbaçovun hakimiyyətə gəlməsindən sonra bu proseslər daha da güclənmişdi”.

M.Qasımlı təəssüflə deyib ki, Ermənistanın Azərbaycana qarşı ərazi iddialarının formalaşmasında, milli münasibətlərin qızıqdırılmasında erməni din xadimləri xüsusi rol oynayıblar. “Mərkəz, xüsusən Sovet İttifaqı KP MK katibi A.Yakovlev və M.Qorbaçovun həyat yoldaşı Raisa Qorbaçova daim istintaq orqanlarına təzyiqlər ediblər. M.Qorbaçov

vəziyyətin kəskinləşməsinə Azərbaycan hakimiyyətinin fəaliyyəti, guya ermənilərin sıxışdırılması ilə əlaqələndirdi. Tarixi gerçəkliyi əks etdirməyən belə yanaşma M.Qorbaçovun Azərbaycan xalqına düşmən münasibətinin göstəricisi idi”.

Tarixçi alim vurğulayıb ki, Sumqayıt hadisəsi, onun ardınca 1990-cı il yanvarın 20-də törədilən qırğın Azərbaycan xalqına qarşı mərkəzin və erməni dairələrinin törətdiyi bir təxribat idi: “Bu hadisə Azərbaycana qarşı təzyiq üçün edilmişdi. Sumqayıt hadisəsi xalqımızın üstünə atılmış bir ləkədir. Ondən alınan ibrət dərsləri çoxdur. Ərazilərimizin işğal altında qaldığı, qaçqın və məcburi köçkünlərimizin olduğu bir şəraitdə xalqımız dövlətimizin ətrafında sıx birləşməli, kifayət qədər ayıq olmalı, ölkəmizdə sabitliyi qorumaq, səylərini qurucuğa yönəltməli, dövlətimizin daha da güclü olmasına çalışmalı, yeganə problemimiz olan Ermənistanın hərbi təcavüzü nəticəsində yaranmış Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin həllinə var qüvvəsini sərf etməlidir”.

M.Qasımlı, həmçinin əlavə edib ki, 1990-cı il yanvarın 20-nə keçən gecə Sovet İttifaqının rəhbəri Mixail Qorbaçovun göstərişi ilə ordu hissələrinin Bakıda dinc əhaliyə qarşı silah işlətməsi, insanlara divan tutması SSRİ-nin öz vətəndaşlarına qarşı cinayəti idi: “1990-cı ilin yanvarında Bakı-

da törədilən hadisələrə dünyanın müxtəlif ölkələrinin rəsmi hakimiyyət orqanları, təəssüf ki, sakit yanaşdılar. Hətta bu məsələdə Qorbaçovu müdafiə etdilər. Ona görə müdafiə etdilər ki, bir sıra böyük ölkələrin rəhbərləri SSRİ-nin dağılmasında maraqlı idilər. SSRİ-ni ayaq üstə saxlayan isə ordu, təhlükəsizlik orqanları və Kommunist Partiyası idi. 20 Yanvar hadisələrinin törədilməsində də elə bu üç qurumun – ordu, təhlükəsizlik orqanları və Kommunist Partiyasının günahkar olduğu üzə çıxdı. Və təbii ki, onlar gözdən düşdülər”.

Deputat hesab edir ki, bu hadisə ilə bağlı məsələlərin araşdırılmasına və dərinlən öyrənilməsinə ehtiyac var: “Bundan ötrü məsələnin daxili tərəfləri öyrənilməlidir. Məsələn, o zaman Azərbaycan rəhbərliyində baş vermiş itxilaflar, hakimiyyətlə xalq arasında yaranmış uçurum, xalq hərəkatının rəhbərləri arasındakı münasibətlər, psixoloji amil təhlil olunmalıdır. Bundan başqa, sovet rəhbərliyi daxilində baş verən hadisələrə münasibət öyrənilməlidir. Eyni zamanda, beynəlxalq amil və xarici təsirlər də araşdırılmalıdır. Fikrimcə, 20 Yanvardan uzaqlaşdıqca, onun mahiyyətini daha dərinlən öyrənir və dərk edirik. Bu hadisəni hərtərəfli araşdırmaqdan ötrü Moskvada siyasi büronun arxivlərinin materialları, SSRİ Dövlət Təhlükəsizlik Komitəsinin, SSRİ Müdafiə Nazirliyinin arxiv materialları üzə çıxmalıdır. Ondən sonra bir sıra məqamlara aydınlıq getirilə bilər”.

“Xalq qəzeti”